

ความประณีตในการแกะสลักผักผลไม้: มุมมองและประสบการณ์ของช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญ
ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ

Delicacy in Fruit and Vegetable Carving: Perspectives and Experiences of Expert Artisans
Sakarin Hongrattanavorakit

คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
Faculty of Home Economics Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
* Corresponding author. E-mail address: sakkarin.ho@rmutp.ac.th
Received: 31st Jul 2025 ; Revised: 22nd Dec 2025 ; Accepted: 23rd Dec 2025
DOI : 10.60101/jhet.2025.1261

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ มุมมองและประสบการณ์ของช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด และกระบวนการสร้างความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของช่างฝีมือแกะสลัก โดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ประกอบด้วยช่างฝีมือแกะสลัก ครูอาจารย์สอนแกะสลัก กรรมการตัดสินการแกะสลัก รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลสามเส้า ผลการวิจัย พบว่า

ความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้สะท้อนถึงความละเอียด พิถีพิถัน และการใส่ใจในทุกขั้นตอนของการสร้างสรรค์ผลงาน ตั้งแต่การออกแบบไปจนถึงการเก็บรายละเอียดสุดท้าย เพื่อให้ผลงานมีความงดงาม สมบูรณ์ องค์ประกอบของความประณีต ประกอบด้วย ความคมชัดของลวดลาย ความสมดุล ความสะอาดเรียบร้อย และความแม่นยำในการใช้เครื่องมือ ซึ่งแสดงถึงจิตวิญญาณ ความอดทน และความตั้งใจของช่างฝีมือ การฝึกฝนเพื่อให้เกิดความประณีตอาศัยการฝึกซ้ำ การเรียนรู้จากผู้อื่น การเปิดรับคำแนะนำ และการมีสมาธิในการทำงาน อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากบริบททางวัฒนธรรม ค่านิยม และแรงบันดาลใจ หลากหลายประการ เช่น ธรรมชาติ ศิลปะไทย ครูผู้ถ่ายทอด และเวทีการแข่งขัน การถ่ายทอดความประณีตสู่คนรุ่นใหม่จำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง การปลูกฝังทัศนคติที่ดี และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แม้อยู่ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท ความประณีตยังคงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและคาดว่าจะยังคงอยู่ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ความประณีต, งานแกะสลัก, งานแกะสลักผักและผลไม้, ช่างฝีมือแกะสลักผักผลไม้

ABSTRACT

This study entitled *Delicacy in Fruit and Vegetable Carving: Perspectives and Experiences of Expert Artisans*, using qualitatively ethnographic methods. The study aims to examine the meaning, conceptualization, and process of creating delicacy in carving through document analysis, observation, and in-depth interviews. The key informants consist of 15 individuals, including carving artisans, carving instructors, and competition judges. Content analysis and triangulation methods were employed to ensure accuracy and credibility.

The findings revealed that delicacy in fruit and vegetable carving reflects meticulousness, attention to detail, and care in every step of the creative process from design to the final finishing touches to ensure aesthetic perfection. The components of delicacy include the sharpness of patterns, balance, cleanliness, and precision in tool usage, which demonstrate the spirit, patience, and dedication of the artisan. Achieving delicacy requires repetitive practice, continuous learning, openness to feedback, and focused concentration. It is also influenced by various cultural contexts, values, and inspirations, such as nature, Thai art, master instructors, and competition platforms. Transmitting this delicacy to younger generations requires ongoing practice, cultivating a positive attitude, and creating a learning-conducive environment. Even in the modern era where technology plays a major role, the value of delicacy remains a significant cultural heritage expected to endure into the future.

keywords: Delicacy, Carving, Fruit and Vegetable Carving, Fruit and Vegetable Carving Artisan

บทนำ

การแกะสลักผักและผลไม้ของไทยเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่มีการสืบทอดอยู่กับสังคมไทยมาช้านาน การแกะสลักผักและผลไม้เป็นงานศิลปะที่สะท้อนให้เห็นถึงความประณีต และความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ โดยใช้ผักและผลไม้ซึ่งเป็นวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวมาสร้างสรรค์ผลงาน มีการนำงานแกะสลักผักและผลไม้มาใช้ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การนำมาตกแต่งอาหาร ตกแต่งจานอาหาร และการนำมาจัดตกแต่งสถานที่ในวาระโอกาสต่าง ๆ การแกะสลักผักและผลไม้ นับเป็นงานวัฒนธรรมชิ้นหนึ่งที่ช่วยสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ และยังเป็นที่ยึดมั่นในระดับประเทศและนานาชาติ (ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, 2565)

ความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้มักถูกตีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และมุมมองของผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในกลุ่มช่างฝีมือที่มีความเชี่ยวชาญและสั่งสมประสบการณ์อย่างยาวนาน จากแนวคิดของ ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ (2566) ศึกษาการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน: วิเคราะห์หลักเกณฑ์การแข่งขันแกะสลัก ผักและผลไม้ กล่าวว่า รายละเอียดหลักเกณฑ์การให้คะแนนเกณฑ์การให้คะแนน การแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนครั้งที่ 70 ปีการศึกษา 2565 ความประณีต สวยงาม 25 คะแนน ของเกณฑ์การแข่งขันแกะสลักผักผลไม้ในระดับต่างๆ เพื่อเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของความประณีต มากยิ่งขึ้นคณะกรรมการผู้ประเมินพิจารณาผลงานที่สำเร็จ ตามเกณฑ์ที่กำหนดประกอบด้วย การปกค้วาน

หรือตัด หั่น แต่ง หรือแกะสลักให้สวยงามเพื่อการรับประทาน และการตกแต่งที่มีความประณีตสวยงาม มีลวดลายสวยงามสมบูรณ์ และแนวคิดของคักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ และขจร อิศราสุชีพ (2566) ศึกษาผลลัพธ์คล้อยมือ : การเพิ่มมูลค่าจากรูปแบบมาลัยที่เปลี่ยนไป กล่าวว่า ความสวยงามของมาลัยคล้อยมือ ฝีมือการร้อย ควรจะต้องมีความประณีตตั้งแต่การตัดกลีบ การพับกลีบ การส่งกลีบการร้อยเรียงได้เรียบเสมอกัน การผูกมัดเรียบร้อยไม่เห็นปมด้าย รอยต่อของมาลัยแนบสนิทไม่ฉีกขาด สิ่งเหล่านี้ถ้าทำด้วยความประณีตและความสวยงาม นอกจากนี้แนวคิดของอัครพล ไวเชียงคำ, กาญจนา เฟื่องศรี และอิทธิพล อเนกธนทรัพย์ (2566) ศึกษากระบวนการประเมินผลงานการแข่งขันกระทงดอกไม้รูปเทียนแพ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ภาคกลาง ครั้งที่ 70 กล่าวว่า การพิจารณาความประณีต คงทน สวยงามของกลีบใบตอง การพับกลีบ การเย็บกลีบ การติดกลีบที่มีความเป็นระเบียบ ช่องไฟห่างเท่ากันสม่ำเสมอ การให้สีสันทนของใบไม้ไม่มีสีที่สม่ำเสมอ กรณีการไล่เรียงสีต้องไล่สีจากอ่อนไปเข้มหรือเข้าไปอ่อนมีความเนียนของการไล่สีไม่เห็นรอยต่อช่วงสีแบบแยกชั้น กรณีการไล่ลวดลายที่กระทงต้องเห็นเป็นลายชัดเจน ลวดลายในแต่ละด้านเท่ากัน สม่ำเสมอทั้งหมด เมื่อดูโดยรวมแล้วมีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งผลงาน เป็นต้น ผลของการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า จำเป็นต้องศึกษาความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ทั้งในเชิงศิลปะ วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ

การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ในยุคเริ่มแรกนั้นมุ่งความสนใจอยู่เฉพาะการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มชนบางกลุ่มในสังคม ถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ความเชื่อของกลุ่มชนหนึ่ง ๆ อย่างละเอียด ต่อมาเมื่อมีการสำรวจการมุ่งทำความเข้าใจปัญหาเฉพาะอย่างโดยวิธีหนึ่งมากขึ้น แทนที่จะเป็นการศึกษาเพื่อพรรณนาหรือทำความเข้าใจชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยรวม ๆ และพัฒนามาสู่การนำเอาวิธีการเชิงชาติพันธุ์วรรณาไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาด้านอื่น ๆ (จิริยา โกเมนต์, เฉลิมชัย ปัญญาดี และปานแพร เซาว์นประยูร, 2560)

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ มุมมองและประสบการณ์ของช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับมิติของความประณีต ทั้งในเชิงเทคนิค ศิลปะ และวัฒนธรรม ผ่านสายตาของช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญเพื่อยกระดับคุณภาพผลงานแกะสลัก ด้วยการเน้นความประณีต ส่งผลให้สามารถตั้งราคาสูงขึ้น และเป็นที่ต้องการในตลาด

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด และกระบวนการสร้างความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของช่างฝีมือแกะสลัก

วิธีการวิจัย

1 ขอบเขตการศึกษา

1.1 ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการ ศึกษาชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์จากมุมมองและการให้ความหมายของคนที่อยู่ในปรากฏการณ์ โดยมุ่งเน้นปรากฏการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรม โดยยึดหลักการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติจากมุมมองของคนในสังคมนั้นเอง (ดาวรรุณ ฤทธิการ, 2558) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาความหมาย แนวคิด และกระบวนการสร้างความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของช่างฝีมือแกะสลัก

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการแกะสลักผักและผลไม้ ประกอบด้วยช่างฝีมือแกะสลัก ครูอาจารย์สอนแกะสลัก กรรมการตัดสินการแกะสลัก ถือเป็นกระบวนการที่เหมาะสม เพราะผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและมุมมองที่หลากหลาย (ประไพพิมพ์ สุธีวสินนท และประสพชัย พสุนนท์, 2559)

1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยใช้เวลาการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การจดบันทึก ตั้งแต่เดือน มิถุนายน-กรกฎาคม 2568

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล การวิจัยครั้งนี้คือตัวผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วนเพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด และกระบวนการสร้างความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ ผู้วิจัยได้เตรียมตัวในส่วนของคุณความรู้ ด้วยการศึกษาดูเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมาย แนวคิด และกระบวนการสร้างความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ ผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถาม การสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยมีประเด็นคำถาม ดังนี้ 1. ความหมายและคุณค่าเชิงแนวคิดของความประณีต 2. กระบวนการฝึกฝนและการพัฒนาความประณีต 3. เทคนิคและกระบวนการสร้างผลงานที่ประณีต 4. บริบท แรงบันดาลใจ และผลงานที่ภาคภูมิใจ 5. การถ่ายทอดและอนาคตของความประณีตและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องบันทึกภาพและบันทึกเสียง อุปกรณ์จดบันทึก

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

2.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลบุคคลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้วิจัยได้จัดทำแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ช่างฝีมือแกะสลักที่มีประสบการณ์ในงานแกะสลักไม่น้อยกว่า 10 ปี มีผลงานเป็นที่ยอมรับ จำนวน 5 คน ครูอาจารย์สอนแกะสลักสอนในสถาบันการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน กรรมการตัดสินการแกะสลักเคยเป็นกรรมการตัดสินในระดับจังหวัด ระดับชาติ และระดับนานาชาติ จำนวน 5 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ครบคลุม และตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

2.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลประเภทเอกสารต่าง ๆ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการศึกษาความหมาย แนวคิด และกระบวนการสร้างความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ผลข้อมูลผู้วิจัยใช้หลักการอุปมาน (Inductive Approach) โดยอาศัยการวิเคราะห์และการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่ออธิบายผลที่เกิดขึ้นโดยการวิเคราะห์ ทำการแยกแยะจัดข้อมูลเข้าหมวดหมู่ ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ และจุดเด่นหรือจุดที่สำคัญของข้อมูล ส่วนการสังเคราะห์ ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลสองสิ่งขึ้นไปมาทำการตีความ (Interpretation) และแปรผลเพื่อให้ได้อรรถความรู้ใหม่ ทราบความหลากหลายของข้อมูล ความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกับแนวคิดหรือทฤษฎี (ณัฐวดี สมบูรณ์ทวี และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2560)

4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกันเพื่อยืนยันผลการวิจัย การตรวจสอบแบบสามเส้าคือ 1) การใช้แหล่งข้อมูลหลากหลาย 2) การใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลากหลาย 3) การตรวจสอบโดยนักวิจัยหลากหลายคน 4) การใช้ทฤษฎี

หลากหลายชุด และ5) การตรวจสอบการวิเคราะห์ซ้ำที่เกิดจากองค์ความรู้สำคัญ (ตระกูล จิตวัฒนากร, นันทนา ชวศิริกุลพล, นพพงศ์ เกิดเงิน และจำเนียร จวงตระกูล, 2567)

ผลการศึกษา

1. ความหมายและคุณค่าเชิงแนวคิดของความประณีต

1.1 ความประณีตในงานแกะสลัก หมายถึง ความละเอียด พิถีพิถัน และการเอาใจใส่ในทุกรายละเอียดของกระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลัก ตั้งแต่การออกแบบ การคิดสรรวัสดุดิบ การแกะ ไปจนถึงการตกแต่งขั้นสุดท้าย เพื่อให้ผลงานมีความงดงามคมชัด สมบูรณ์ และสะท้อนคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง

1.2 องค์ประกอบของความประณีตในงานแกะสลักผักและผลไม้ ลักษณะของความประณีตสามารถสังเกตได้จากองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความละเอียดของลวดลาย ลวดลายที่ปรากฏต้องคมชัดมีมิติ เส้นลวดลายต้องเรียบเนียน ไม่บิดเบี้ยว ไม่ขาดตอน หรือความไม่สมบูรณ์ 2) ความสม่ำเสมอของลวดลาย ระยะห่างของลายเท่า ๆ กัน องค์ประกอบ เช่น กลีบดอกไม้ ใบไม้ หรือลวดลาย ต้องใกล้เคียงและเรียงอย่างมีจังหวะ ลวดลายซ้ำกันต้องสอดคล้อง 3) ความสมดุลและกลมกลืนของลวดลาย การจัดวางองค์ประกอบอย่างเหมาะสม ทั้งขนาด รูปทรง และการไล่ระดับของลาย เช่น กลีบดอกไม้ลดระดับสู่เกสร อย่างพริ้วไหว ไม่แข็งกระด้าง ลวดลายซับซ้อนควรดูเป็นเนื้อเดียวกัน 4) ความมีชีวิตชีวา การแกะสลักต้องอย่างมีระดับ ทำให้เกิดแสงเงา และแสดงความลึกของงานลวดลายดูมีชีวิต เช่น ความโค้งของกลีบ การพลิ้วของใบ หรือความอ่อนช้อยของสัตว์ 5) ความเรียบร้อยและความสะอาดของผลงานแต่ละชิ้น ไม่มีรอยมีดบาด เศษผักผลไม้ รอยซ้ำ หรือความเสียหายจากเครื่องมือ 6) ใช้มีดหรืออุปกรณ์ได้อย่างแม่นยำ การควบคุมเครื่องมืออย่างเชี่ยวชาญ การควบคุมน้ำหนักมือ จังหวะ และแรงกดอย่างสม่ำเสมอ ผิวผักและผลไม้ไม่ซ้ำ และ 7) ความมุ่งมั่น ความอดทน และจิตวิญญาณแห่งความเป็นช่างของผู้สร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นความตั้งใจในการทำงานแต่ละชิ้นตอนที่อย่างเป็นระเบียบเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพและสมบูรณ์

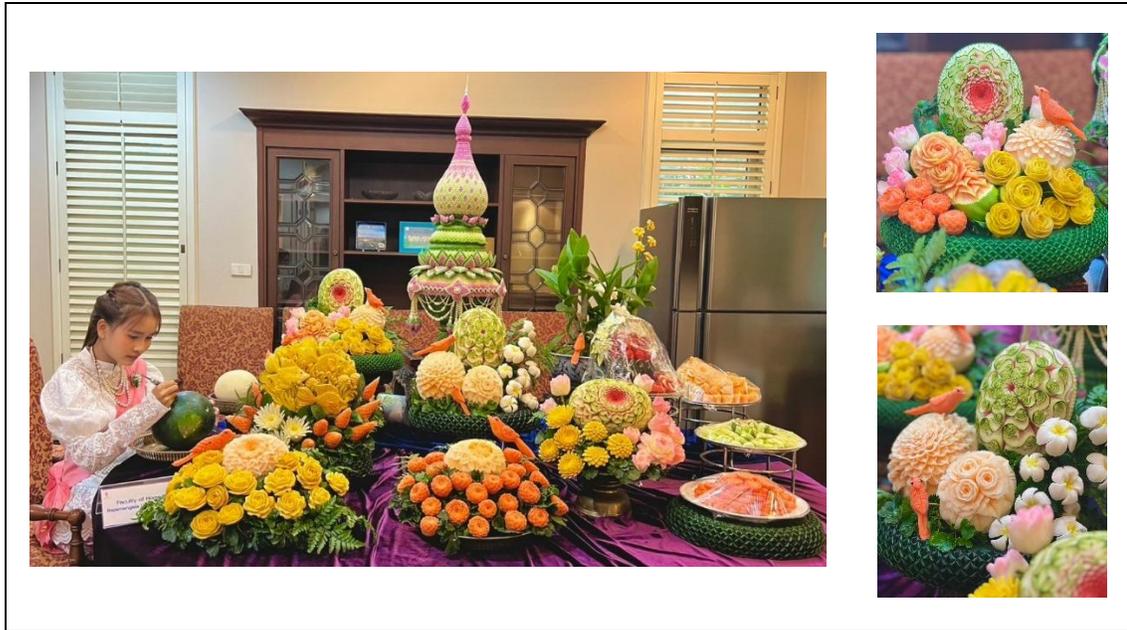
1.3 ความสำคัญของความประณีตต่องานแกะสลัก มีความสำคัญในหลายมิติ ดังนี้ 1) สะท้อนคุณค่าและฝีมือของช่างแกะสลักผู้สร้างสรรค์ผลงานที่แสดงถึง ความตั้งใจ ความชำนาญ และความอดทน ของช่างแกะสลักสื่อให้เห็นถึง ความเชี่ยวชาญเชิงช่างและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ของผู้ปฏิบัติงานทำให้งานมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 2) ยกระดับคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรม ผลงานที่ประณีตช่วย สืบสานภูมิปัญญาไทย ผ่านลวดลายแกะสลักที่ถูกต้องและงดงาม แสดงถึงความลึกซึ้งของศิลปะไทย ทั้งในรูปแบบ เทคนิคเชิงช่าง และความหมายเชิงวัฒนธรรม อันเป็นองค์ประกอบที่เสริมสร้างให้ผลงานมีความสมบูรณ์ทางสุนทรียะ 3) เพิ่มความสวยงามและความน่าชื่นชม ผ่านรายละเอียดที่คมชัด ความมีชีวิตชีวาที่ได้รับการออกแบบส่งผลให้ผลงานมีลักษณะที่สวยงาม กลมกลืน สะอาดตา และสร้างความรู้สึกละมุนคลายแก่ผู้ชม 4) เพิ่มมูลค่าของผลงาน ผลงานที่มีความประณีตในระดับสูงย่อมส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มมูลค่า ทั้งในเชิงจิตใจ ศิลปะ และเศรษฐกิจ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่มีความสำคัญ เช่น งานจัดเลี้ยง งานพิธี ตลอดจนงานประกวดหรือการแข่งขันในระดับชาติ นอกจากนี้ ความประณีตยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือในสายวิชาชีพ โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานบริการและศิลปะ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร 5) เป็นเครื่องมือในการฝึกฝนวินัยและพัฒนาจิตใจ โดยกระบวนการฝึกฝนความประณีตช่วยปลูกฝังคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความอดทน สมาธิ ความรอบคอบ และการไม่เร่งรีบ อันนำไปสู่การพัฒนาทักษะการใช้มือ ความแม่นยำของสายตา ตลอดจน

เสริมสร้างคุณภาพทางความคิด ความรู้สึก และทักษะในการปฏิบัติ และ 6) การรักษารูปแบบและความหมายของศิลปะไทย เนื่องจากงานที่ขาดความประณีตอาจนำไปสู่การบิดเบือนรูปแบบดั้งเดิมและสูญเสียอัตลักษณ์ของงานแกะสลักผักผลไม้ไทย

1.4 ความแตกต่างของความประณีตและความสวยงาม ในบริบทของงานแกะสลักผักและผลไม้ โดยสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความแตกต่างของความประณีตและความสวยงามงานแกะสลักผักและผลไม้

ประเด็น	ความประณีต	ความสวยงาม
การรับรู้	ความประณีตเป็นความสวยที่ต้องใช้เวลาในการพิจารณา เพื่อเข้าถึงรายละเอียดความเรียบร้อย และกระบวนการสร้างที่พิถีพิถันเห็นได้ชัดเมื่อพิจารณาใกล้ ๆ หรือวิเคราะห์งานในเชิงลึก	ความสวยงามทั่วไป เป็นการรับรู้ทางประสาทสัมผัสโดยเฉพาะทางสายตามองเห็นแล้วรู้สึกสบายตา ดึงดูดใจ ชื่นชมในทันที เช่น สี สัน รูปทรง หรือองค์ประกอบโดยรวม
ผลลัพธ์ กับ กระบวนการ	ความประณีตมุ่งเน้นทั้ง กระบวนการและผลลัพธ์ ต้องผ่านการวางแผน ผักฝน และลงมือทำอย่างละเอียด ใส่ใจในทุกขั้นตอน เช่น การควบคุมแรงมือ ลายเส้น การเก็บขอบ การเรียงจัดหะ	ความสวยงามทั่วไปมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ ว่างานออกมาสวยหรือไม่ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงวิธีการหรือความยากในการทำ
ความละเอียดลึกซึ้ง	ความประณีต คือความงดงามที่แฝงไว้ด้วย ความละเอียดอ่อน ความเรียบร้อย ความสมบูรณ์แบบ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนทักษะ ความอดทน และความตั้งใจสูง	ความสวยงามทั่วไปมักเป็นความรู้สึกเบื้องต้น เช่น ดูดี หรือน่ามอง
คุณค่าที่แฝงอยู่	ความประณีต สะท้อนคุณค่าภายในไม่เพียงแต่ทำให้ดูดี แต่ยังแสดงถึงจิตใจของผู้สร้าง ความรับผิดชอบความตั้งใจ และความลึกซึ้งของศิลปะ	ความสวยงาม บางครั้งอาจเป็นแค่เปลือก หรือทำให้ดูดีแบบผิวเผิน

ภาพที่ 1 การแกะสลักผักและผลไม้ที่มีความละเอียด พิถีพิถัน

จากภาพที่ 1 แสดงภาพเด็กผู้หญิงแต่งชุดไทยนั่งแกะสลักผักและผลไม้ สะท้อนความประณีตของศิลปะแกะสลักไทยที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อน ความตั้งใจ และสมาธิสูงในการสร้างสรรค์ผลงาน ทุกขั้นตอนตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ การออกแบบบลวดลาย ไปจนถึงการเก็บรายละเอียด ล้วนแสดงถึงความพิถีพิถันและความงามอ่อนช้อยที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาไทย

2. กระบวนการฝึกฝนและการพัฒนาความประณีต

2.1 การฝึกฝนการแกะสลัก และเรียนรู้ ดังนี้ 1) การฝึกฝนซ้ำ ๆ และความสม่ำเสมอ ผู้ฝึกฝนต้องเริ่มจากบลวดลายพื้นฐาน ฝึกซ้ำอย่างต่อเนื่องจนเกิดความเข้าใจในจังหวะและทิศทางของเส้น การฝึกประจำวันช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ฝึกสมาธิ และฝึกมืออย่างอัตโนมัติ ยิ่งทำซ้ำยิ่งเข้าใจข้อผิดพลาดและสามารถปรับปรุงได้ตรงจุด 2) การเรียนรู้จากการสังเกตและการเปรียบเทียบ ศึกษาผลงานของผู้อื่นที่มีความประณีตสูง เปรียบเทียบกับผลงานของตน เพื่อหาช่องว่างแห่งการเรียนรู้ เลือกแบบที่ตีมาเป็นต้นแบบ ในการฝึก ช่วยยกระดับมาตรฐานของงานตนเอง 3) การเปิดรับคำติชมและการสะท้อนตนเอง เปิดใจรับคำแนะนำจากครู อาจารย์ หรือผู้เชี่ยวชาญแล้วนำกลับมาวิเคราะห์และพัฒนา การสะท้อนผล (self-reflection) หลังการฝึกฝนแต่ละครั้ง ช่วยให้เข้าใจไม่เพียงแต่ข้อผิดพลาด แต่รวมถึงวิธีคิดและเจตคติที่นำไปสู่ผลงานนั้น ๆ 4) การควบคุมเครื่องมือและฝึกสมาธิ ฝึกควบคุมแรงมือ ทิศทางของมัดความลึกต้นของรอยแกะ และจังหวะอย่างมีสติให้ความสำคัญกับ ความช้าในการฝึก เพราะความเร็วทำให้เกิดข้อผิดพลาด โดยไม่รู้ตัว การวาดลวดลายก่อนลงมือจริงช่วยฝึกการวางแผนและการมองภาพรวมของชิ้นงาน และ 5) การเรียนรู้แบบองค์รวม ความประณีตไม่ได้เกิดจากฝีมืออย่างเดียว แต่รวมถึงวิธีคิดวิถีดุจงานและความใส่ใจในทุกรายละเอียด การใส่ใจในกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์

2.2 วิธีพัฒนาความประณีตในการแกะสลักผักผลไม้ แนวทางการพัฒนาความประณีตในการแกะสลัก ดังนี้ 1) ฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง การฝึกซ้ำ ๆ ด้วยลวดลายพื้นฐานก่อนค่อย ๆ เพิ่มระดับความยาก ช่วยให้เกิดความชำนาญและพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ การทำซ้ำยังช่วยให้สามารถจดจำลวดลายได้แม่นยำและยาวนาน การฝึกด้วยความตั้งใจ ควบคู่กับสมาธิและความนิ่งของมือทำให้การควบคุมเครื่องมือแม่นยำยิ่งขึ้น 2) การเรียนรู้จากผู้อื่น การเปรียบเทียบผลงานตนเองกับผลงานของผู้อื่น หรือครูผู้สอน ทำให้มองเห็นข้อบกพร่องและพัฒนาได้ตรงจุด การเปิดใจรับฟังคำวิจารณ์ ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง การเลือกผลงานที่ประณีตมาเป็นต้นแบบ เป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับความสามารถในการสร้างสรรค์งาน และ 3) การสะท้อนตนเอง การประเมินผลงานด้วยตนเอง ช่วยให้สามารถพัฒนาทักษะอย่างเป็นระบบ การสังเกตความเปลี่ยนแปลงจากชิ้นแรกสู่ชิ้นต่อไป ช่วยสร้างความเข้าใจในพัฒนาการของตนเอง

2.3 การประเมินความประณีตของผลงาน ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับความประณีตไม่ใช่แค่ความสวยงาม ที่มองเห็นได้ แต่รวมถึงความตั้งใจ ความใส่ใจ และคุณค่าภายในที่สะท้อนผ่านงาน มีหลักเกณฑ์ในการประเมินความประณีต ดังนี้

ตารางที่ 2 หลักเกณฑ์ในการประเมินความประณีต

หมวดเกณฑ์หลัก	รายละเอียดที่พบบ่อย
ความคมชัดของลวดลาย	รายละเอียดชัดเจนแม้ดูใกล้ เช่น ขอบกลีบดอก รอยตัด การเจาะ หรือลายเส้น
ความเรียบร้อยของรอยมีด	ไม่มีรอยขาด รอยซ้ำ สะอาด ไม่มีเศษ
สัดส่วนและความสมดุล	องค์ประกอบของลวดลายมีความกลมกลืน รูปร่าง รูปทรงดูเป็นธรรมชาติ
ความสม่ำเสมอของลวดลาย	เส้นสายเรียงตัวอย่างมีจังหวะลวดลายต่อเนื่อง
ความคิดสร้างสรรค์และการสื่อสาร	การสื่อแนวคิดหรือความรู้สึก มีความหมายหรือเรื่องราวในรูปแบบการนำเสนอ
กระบวนการทำงาน	มีสมาธิและความตั้งใจในทุกขั้นตอน
การเปรียบเทียบและประเมินตนเอง	เปรียบเทียบกับผลงานเดิมของตนเอง เปรียบเทียบกับงานของผู้อื่นหรือเวทีแข่งขัน
การวิเคราะห์ผลลัพธ์จากการฝึกซ้ำ	เห็นพัฒนาการชัดเจน เช่น กลีบเรียงสวยขึ้น ลายคมขึ้น รวดเร็วขึ้น

3. เทคนิคและกระบวนการสร้างผลงานที่ประณีต

3.1 ขั้นตอนการวางแผนและเตรียมการก่อนแกะสลักผักและผลไม้ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของงาน เช่น เพื่อรับประทาน เพื่อตกแต่ง เพื่อการแข่งขัน เพื่อโชว์ผลงาน หรืองานฝึกฝีมือ วัตถุประสงค์จะส่งผลต่อระดับความประณีต ลวดลาย และการเลือกวัสดุ 2) ออกแบบและกำหนดรูปแบบลวดลาย คิดแนวคิด หรือแรงบันดาลใจของงาน การวางโครงร่างหรือร่างลวดลายเบื้องต้นบนกระดาษหรือบนวัตถุดิบ กำหนด จุดเด่น จุดละเอียด และจุดศูนย์กลางสำหรับความสมดุลของงาน ออกแบบให้เหมาะสม

กับลักษณะวัตถุดิบ เช่น ขนาด รูปทรง 3) คัดเลือกและเตรียมวัตถุดิบ พิจารณาให้เหมาะสมกับลวดลายที่จะแกะ วางแผนปริมาณวัตถุดิบและกำหนดจำนวนชิ้นงาน 4) เตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม เช่น มีดแกะสลัก เขียง ถาด ถูขยะ อ่างน้ำ ผ้าเช็ดมือ และตรวจสอบความคมของมีดและสภาพของอุปกรณ์ 5) เตรียมสถานที่ให้เหมาะสม โต๊ะสะอาด แสงเพียงพอ มีพื้นที่วางงานและอุปกรณ์ครบ คำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์มีคม 6) วางแผนลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ จัดลำดับว่าควรแกะสลักผลงานไหนก่อน เช่น เริ่มจากวัตถุดิบที่ทนทานก่อนไปหาวัตถุดิบที่เสียว่าย 7) บริหารเวลาและทรัพยากร วางแผนจำนวนงาน ปริมาณวัสดุ ระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละขั้น และงบประมาณที่ใช้ให้เหมาะสม และ 8) เตรียมแผนสำรอง เช่น การเตรียมวัตถุดิบเพื่อเสียหาย การมีแบบสำรองหรือแนวคิดสำรองในกรณีเกิดปัญหา

3.2 วิธีการ เทคนิค เครื่องมือ และรายละเอียดของงาน ดังนี้ 1) จุดประสงค์ของชิ้นงานใช้เพื่ออะไร เช่น งานโชว์เน้นความสวยงาม ความสด และความประณีต งานรับประทานเน้นความสะดวก ปลอดภัย ซึ่งวัตถุประสงค์มีผลต่อแนวทางการสร้างลวดลายและการเลือกเทคนิค 2) จุดเด่นหรือศูนย์กลางของงานให้ความสำคัญกับ จุดกึ่งกลาง จุดเริ่มต้นของลวดลาย หรือส่วนที่สายตาผู้ชมจะมองก่อน จุดนี้ต้องคมชัด สะอาด และเป็นระเบียบ เพราะส่งผลต่อความประทับใจของชิ้นงาน 3) ความสมดุลและสัดส่วนโดยรวม ความสม่ำเสมอของลวดลาย ขนาดของกลีบต้องเท่ากันและต่อเนื่อง เน้นการไล่ระดับของลวดลาย ให้ดูมีมิติ 4) ความประณีตในรายละเอียดให้ความสำคัญกับรายละเอียดเล็ก ๆ เช่น เกสรดอกไม้ หรือการบิดปลายลาย จุดจบของลายควรเรียบร้อย เพราะเป็นส่วนที่แสดงถึงความละเอียดอ่อน 5) ความสะอาดและการดูแลสภาพผลงาน คำนึงถึง วิธีเก็บรักษา ที่เหมาะสมกับวัตถุดิบแต่ละชนิด รักษาความสะอาดของมีด พื้นผิว และสภาพแวดล้อมระหว่างทำงาน และระมัดระวังไม่ให้ชิ้นงานเสียหายหรือเปลี่ยนสี 6) การทำงานเป็นทีม บางคนให้ความสำคัญกับ ความร่วมมือภายในทีม โดยเชื่อว่าทีมเวิร์กที่ดีจะช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ช่วยให้ผลงานออกมาดีในภาพรวม และ 7) ความตั้งใจในทุกจุดของงานแม้บางจุดอาจไม่ใช่จุดสำคัญ แต่หลายคนยืนยันว่า ต้องให้ความสำคัญกับทุกจุดเพราะรายละเอียดเล็ก ๆ บ่งบอกถึงความตั้งใจของผู้สร้าง

3.3 เครื่องมือ หรือวัตถุดิบที่มีผลต่อระดับความประณีตของงานแกะสลัก ดังนี้ 1) มีดแกะสลัก เป็นเครื่องมือสำคัญที่สุด ต้องมีความคมเหมาะกับมือและความถนัดของแต่ละคน ตรงกับลักษณะงาน เพื่อควบคุมการแกะได้แม่นยำและสม่ำเสมอ รายละเอียดที่คมชัดช่วยให้ผลงานมีความประณีต การดูแลรักษามีดให้สะอาด การลับมีดให้คมอยู่เสมอ การเลือกใช้วัสดุคุณภาพสูง เช่น เหล็กกล้า หรือสแตนเลส จะรักษาความคมได้นานและถ้าง่าย และ 2) วัตถุดิบ ผักผลไม้ที่มีเนื้อแน่น ไม่แข็งหรืออ่อนจนเกินไปจะแกะสลักได้ง่าย เช่น พักทอง มะละกอดิบ วัตถุดิบที่แข็งเกินไปอาจทำให้แกะลำบาก ส่งผลต่อความประณีตของงาน

3.4 การใช้เวลาในการทำงานที่ประณีต สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้ 1) มิติของเวลา ที่สัมพันธ์กับลักษณะงาน ช่วงหลายคนกล่าวว่า ความประณีตขึ้นอยู่กับขนาด ความซับซ้อน และรายละเอียดของลวดลาย เช่นขนาดของชิ้นงาน ชิ้นเล็กอาจใช้เวลา 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง ส่วนงานใหญ่ หรืองานประกวดอาจใช้เวลาหลายชั่วโมงไปจนถึงหลายวัน ความซับซ้อนของลวดลาย ลายที่ต้องใช้เทคนิคสูงหรือลายประยุกต์ต้องใช้เวลาเพิ่ม เช่น 2 – 4 ชั่วโมง หรือ 1 – 2 วัน 2) มิติของเจตนา และคุณค่าในงาน ระดับความพอใจของผู้สร้างงาน หลายคำตอบระบุว่า ความตั้งใจ ใส่ใจสำคัญกว่าเวลาที่ใช้จริง บางคนใช้เวลาจนกว่าจะพอใจในรายละเอียด เวลาอาจไม่ใช่ปัจจัยสำคัญ ขึ้นอยู่กับความตั้งใจ 3) มิติของกายภาพ และ การควบคุมแรงมือ ความประณีตต้องอาศัยการบริหารสมาธิและสภาวะทางร่างกายควบคู่กัน การพักผ่อนเพื่อควบคุมความประณีต เช่น ต้องพักผ่อนเป็นระยะ เพื่อควบคุมคุณภาพของแรงและทิศทาง และ 4) บริบททางวัฒนธรรมของความประณีต การที่ช่างฝีมือบางคนใช้เวลาหลายวัน หรือหลายชั่วโมง แม้ชิ้นเล็ก ๆ สะท้อนถึงค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ให้ความหมายกับความละเอียด พิถีพิถัน ซึ่งเป็นหัวใจของงานแกะสลักไทย

4. บริบท แรงบันดาลใจ และผลงานที่ภาคภูมิใจ

4.1 สิ่งแวดล้อมหรือบริบทที่ส่งผลต่อความประณีตของงาน พบว่าความประณีตไม่ได้เป็นเพียงคุณลักษณะของงานฝีมือ หากแต่เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมไทยที่ให้คุณค่าต่อความละเอียดละเมียดละไม ความเคารพ และความศรัทธา ดังนี้ 1) วัฒนธรรมและประเพณี ความประณีตสะท้อน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะในบริบทที่เกี่ยวข้องกับศิลปะดั้งเดิม เช่น ลายไทย ลายดอกไม้ งานแกะสลักจึงเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความเคารพต่อศิลปะแบบโบราณ นอกจากนี้ ในพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานต้อนรับ หรืองานถวายพระ งานแกะสลักต้องมีความเรียบร้อยวิจิตร เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้รับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 2) ค่านิยมของสังคม สังคมไทยให้คุณค่าต่อความประณีต ความอ่อนโยน และความใส่ใจในรายละเอียด งานที่มีความเรียบร้อยละเอียด ถูกมองว่าเป็นงานฝีมือ ซึ่งกลายเป็นเกณฑ์สำคัญในการตัดสินทั้งในการสอนและการแข่งขัน 3) แรงจูงใจและบริบทสังคม แรงผลักดันของความประณีตเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เช่น ความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง การแข่งขันในหมู่ช่างแกะสลัก การมีครูอาจารย์ผู้สืบทอดภูมิปัญญา ความเชื่อทางศาสนา เช่น การแกะสลักลายพญานาคที่ต้องประณีตเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ 4) ความเชื่อและพิธีกรรม ในบางกรณีความประณีตของงานขึ้นอยู่กับความจำเป็นของพิธีกรรม ไม่จำเป็นต้องละเอียดเกินไป หากวัตถุประสงค์ไม่ได้มุ่งความวิจิตร เช่น งานประกอบพิธีทั่วไป ในขณะที่งานใหญ่ เช่น งานลอยกระทง หรือเทียนพรรษา งานประณีตถือเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธา ความเคารพ และการให้เกียรติผู้รับ และ 5) ตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อม แม้บริบททางวัฒนธรรมจะมีผลสูง แต่ความประณีตก็ขึ้นกับตัวบุคคล เช่น ความชอบ มุมมอง และประสบการณ์ของช่าง ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีบทบาทเป็นตัวกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และความใส่ใจ ไม่ว่าจะเป็นแรงบันดาลใจ หรือค่านิยมร่วมของสังคม

4.2 แรงบันดาลใจในการสร้างผลงานประณีต พบว่า แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานไม่ได้จำกัดอยู่เพียงที่ตัวผลงาน แต่ผูกโยงกับความเชื่อ ความเคารพ และบริบททางวัฒนธรรมไทยที่หล่อหลอมความคิดและพฤติกรรมของผู้สร้างงาน ดังนี้ 1) ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติรอบตัว เช่น ดอกไม้ ใบไม้ รูปทรงของสัตว์ หรือสีสนของพืชพรรณ ถือเป็นแรงบันดาลใจอันดับต้น ๆ ของช่างฝีมือ เพราะธรรมชาตินั้นให้ทั้งรูปแบบ ลายเส้น และความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นต้นแบบที่ไม่สามารถหาได้จากตำรา โดยช่างหลายคนกล่าวถึงความงามจากธรรมชาติว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์และแรงผลักดันในการฝึกฝน 2) ศิลปะไทยและวัฒนธรรมดั้งเดิม แรงบันดาลใจจากศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะลายไทย จิตรกรรมฝาผนัง สถาปัตยกรรมไทย งานฝีมือโบราณ ช่างจำนวนมากเรียนรู้จากการเลียนแบบลายไทยหรือลายดั้งเดิม แล้วนำมาประยุกต์ในงานแกะสลักของตนเพื่อรักษารากวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ 3) ครูอาจารย์และต้นแบบช่างฝีมือ การได้เห็นผลงานของอาจารย์ รุ่นพี่ หรือช่างผู้เชี่ยวชาญ เป็นแรงผลักดันสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อได้มีโอกาสร่วมงานหรือเรียนรู้จากคนที่ฝีมือสูง สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดแรงศรัทธา ในศาสตร์แห่งความประณีตและต้องการสืบสานภูมิปัญญาเหล่านั้น 4) การแข่งขันและความภาคภูมิใจส่วนบุคคล แรงบันดาลใจบางส่วนเกิดจากบริบทของการแข่งขัน เช่น การประกวด หรือการแสดงผลงานในที่สาธารณะ ซึ่งเป็นโอกาสให้ช่างได้แสดงศักยภาพ และพัฒนาทักษะให้ประณีตยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ความต้องการได้รับการยอมรับจากสาธารณะและการสร้างชื่อเสียงในสายอาชีพ ก็กลายเป็นพลังที่ผลักดันให้ผู้คนไม่หยุดเรียนรู้และฝึกฝน 5) คำชื่นชมและความผูกพันทางอารมณ์ เสียงชื่นชมจากครู ผู้ชม หรือลูกค้า เป็นแรงบันดาลใจที่มีพลังทางใจสูง โดยเฉพาะเมื่อช่างเห็นว่าผลงานของตนสร้างความสุขหรือความประทับใจให้แก่ผู้อื่น สิ่งนี้ต่อยอดความสำคัญของความใส่ใจ และความรับผิดชอบในการสร้างผลงาน และ 6) แรงจูงใจจากงานเพื่อผู้อื่น ในหลายกรณีแรงบันดาลใจเกิดจากความตั้งใจสร้างผลงานเพื่อผู้รับ เช่น การทำของขวัญเฉพาะบุคคล หรือของตกแต่งในงานสำคัญ ซึ่งทำให้ช่างต้องใส่ใจในทุกรายละเอียดมากยิ่งขึ้น

4.3 ผลงานที่ภูมิใจที่สุดว่าประณีต แรงผลักดันแห่งความภูมิใจจำแนกได้เป็น 5 มิติ ดังนี้ 1) ความรักและอิสรภาพในงานสร้างสรรค์ ช่างฝีมือสร้างผลงานด้วยความตั้งใจ เพราะผลงานทุกชิ้นล้วนมาจากความรัก ความตั้งใจ และไม่มีกรอบบังคับใด ๆ งานที่ทำขึ้นเองโดยไม่มีคำสั่ง ไม่ใช่เพื่อการแข่งขัน แต่เป็นเพราะอยากทำ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าอิสระทางใจ และแรงศรัทธาในงาน คือ สิ่งที่ผลักดันให้เกิดความประณีตสูงสุด 2) ผลงานที่มีบริบทสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรม ผลงานที่เกี่ยวข้องกับพิธีสำคัญ การแสดงระดับชาติ หรือการถวายแด่พระบรมวงศานุวงศ์ เป็นผลงานที่ได้รับการใส่ใจมากเป็นพิเศษ เช่น งานประกวดแกะสลักผัก และผลไม้ในระดับประเทศ งานสาธิตเลี้ยงต้อนรับผู้นำประเทศ เหตุผลที่ช่างภูมิใจเพราะต้องรับผิดชอบในนามสถาบัน หรือตระหนักในเกียรติของผู้รับ ซึ่งสะท้อนค่านิยมของวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญต่อความประณีตในฐานะการให้เกียรติ 3) กระบวนการฝึกฝน และการเรียนรู้ตนเอง ช่างฝีมือหลายคนกล่าวว่า งานที่ภูมิใจที่สุดคืองานที่ทำได้ดีที่สุด ณ เวลานั้น ไม่จำเป็นต้องมีชนะรางวัลแต่อยู่ที่ความสามารถสูงสุดในช่วงเวลานั้น เช่น งานที่ต้องฝึกฝนทดลอง ลองผิดลองถูกจนได้ลวดลายใหม่ ๆ สิ่งนี้สะท้อนมุมมองแบบ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสุขจากการพัฒนาตนเอง 4) ความประณีตในเชิงเทคนิคและความชอบส่วนบุคคล ช่างฝีมือบางคน ภูมิใจในผลงานที่สามารถควบคุมรายละเอียดได้สมบูรณ์ หรือเป็นงานที่ตนชอบเป็นพิเศษ เช่น การแกะผลไม้ให้เป็นดอกไม้ การแกะสลักของอ่อน หรือการสร้างสรรค์ลวดลายที่งดงามแบบไร้ที่ติ และ 5) ผลงานที่สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น เช่น การออกแบบ ลวดลายสำหรับการแข่งขันให้กับนักเรียน และได้รับรางวัลระดับประเทศ ทำให้ช่างเกิดความภูมิใจเพราะได้ส่งต่อแรงบันดาลใจ และเป็นแบบอย่างให้แก่คนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังมีกรกล่าวถึงคำชมจากผู้ชมว่าเป็นแรงกระตุ้นใจที่ทำให้เกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลงาน

5 การถ่ายทอดและอนาคตของความประณีต

5.1 การถ่ายทอดความประณีต ต้องอาศัยบริบทการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น เวลา ประสบการณ์ ทักษะ และวินัยส่วนบุคคล โดยสามารถจัดกลุ่มแนวคิดได้เป็นประเด็นหลักดังนี้ 1) ความประณีตสอนได้หากมีการฝึกฝนและมีแนวทางที่ถูกต้องช่างฝีมือส่วนใหญ่เชื่อว่า ความประณีตเป็นทักษะที่ฝึกได้โดยการเรียนรู้ต้องอาศัยเทคนิคที่ถูกต้อง การลงมือฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง มีตัวอย่างที่ดีได้รับคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ ทั้งนี้ต้องใช้เวลาและการสะสมประสบการณ์ ซึ่งจะค่อย ๆ สร้างความชำนาญ 2) การสอนความประณีตต้องปลูกฝังทัศนคติร่วมกับทักษะ การสอนความประณีต ไม่ใช่แค่เรื่องของการทำแต่เป็นเรื่องของใจและมุมมอง ดังนั้นครูผู้สอนต้องช่วยปลูกฝังความอดทน ความใส่ใจความรู้สึกต่อคุณค่าของงาน ความรู้สึกรับผิดชอบต่อผลงาน การเรียนรู้ความประณีต จึงเกิดจากการมองลึกลงไปรายละเอียด และฝึกให้มีวินัยภายในที่สามารถสะท้อนออกมาในชิ้นงาน 3) ปัจจัยของผู้เรียนไม่ใช่ทุกคน จะเรียนรู้ได้ในระดับเดียวกันขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้เรียนเองด้วย เช่น ความตั้งใจ ความมีวินัย ความละเอียดอ่อน ผู้เรียนบางคน สามารถพัฒนาได้รวดเร็ว บางคนต้องใช้เวลาานาน ทั้งนี้ขึ้นกับความพยายามส่วนตัว และ 4) บริบทการเรียนรู้ต้องเหมาะสม การสอนความประณีตต้องอยู่ในบริบทที่เหมาะสม เช่น มีระยะเวลาเพียงพอ มีผู้แนะนำที่เข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้ มีการสาธิตซ้ำ และเปิดโอกาสให้ทดลอง สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การเรียนจากครูฝีมือดี การเห็นตัวอย่างงานดี ๆ การมีเป้าหมายที่ท้าทายจะ ช่วยเร่งพัฒนาความประณีตได้

5.2 วิธีถ่ายทอดทักษะด้านความประณีตให้กับคนรุ่นใหม่ ดังนี้ 1) การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง สอนโดยการทำให้ดู ทำร่วมกันแล้วให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเองฝึกซ้ำ ๆ เริ่มจากงานเล็ก ๆ การจัดกิจกรรมเวิร์กช็อป การเรียนรู้แบบโครงการ หรือ การประกวดแข่งขัน 2) การสาธิต ทำให้ดูว่าความประณีตต้องผ่านขั้นตอนอะไรบ้าง แสดงผลงานจริงที่ประณีต เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ ใช้ครูหรือผู้สอนเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดวิธีคิดและวิธีทำ 3) การปลูกฝังเจตคติ คุณธรรม จริยธรรม ความอดทน รอบคอบ และ

วินัย สร้างความเข้าใจว่าความประณีตมีคุณภาพ สอนให้ภูมิใจในงานที่เรียบร้อยมากกว่างานใหญ่แต่หยาบ 4) การให้คำวิจารณ์ที่สร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับคำติชม และสะท้อนผลงานของตนเอง ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดโดยไม่ทำลายความมั่นใจ พร้อมเสนอแนะแนวทางพัฒนา 5) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ในบรรยากาศที่มีแรงบันดาลใจ พาไปเยี่ยมชมนิทรรศการหรือผลงานช่างฝีมือ ใช้ผลงานของผู้อื่นที่ดีเป็นตัวอย่างประกอบการเรียนการสอน 6) การใช้เวลาฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ เน้นการฝึกต่อเนื่องเพื่อให้พัฒนาทักษะ สอนให้เห็นคุณค่าของความอดทนและความพยายาม

5.3 การรักษามาตรฐานความประณีตของงานแกะสลัก ดังนี้ 1) แนวโน้มความประณีตจะยังคงอยู่ ช่างฝีมือส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ความประณีตคือ มรดกทางวัฒนธรรมแม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้า แต่ฝีมือมนุษย์ยังมีคุณค่าที่ทดแทนไม่ได้ สังคมยุคเร่ร่อนจะยิ่งโหยหางานที่สะท้อนความอดทน สมาธิ และแรงใจ การศึกษา การแข่งขัน และสื่อออนไลน์ช่วยต่อยอดและส่งต่อองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ 2) ปัจจัยที่สนับสนุนให้คงอยู่ การฝึกฝน ถ่ายทอด และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระบบการเรียนการสอน การประกวดและการสาธิตจัดแสดงผลงานเปิดโอกาสให้เยาวชนสร้างสรรค์งานที่ประณีต การปรับตัวให้อยู่ร่วมกับเทคโนโลยี และ 3) ข้อกังวลที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำคัญ ค่านิยมบางส่วนเปลี่ยนไป เน้นความรวดเร็ว และ ความสะดวกหากไม่มีการส่งต่อจากครูผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญ อาจสูญหายไปในบางบริษัท เศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมสังคมอาจทำให้คนเล็งเห็นความสำคัญกับสิ่งจำเป็นก่อน

การอภิปรายผล

ความหมาย แนวคิด และกระบวนการสร้างความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญ การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความประณีตในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานทั้งทักษะฝีมือและคุณค่าทางจิตใจ โดยสรุปประเด็นสำคัญได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ความหมายและคุณค่าเชิงแนวคิดของความประณีต ในมุมมองของช่างฝีมือแกะสลักผักผลไม้มองว่า ความประณีตไม่ใช่เพียงความสวยงามภายนอก สิ่งสำคัญคือความใส่ใจในรายละเอียดของงานอย่างลึกซึ้งในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนออกแบบ การเลือกวัสดุ การใช้เครื่องมือ ตลอดจนการเก็บรายละเอียดของลวดลาย โดยความประณีตยังหมายรวมถึงความสมบูรณ์ขององค์ประกอบ ความสมดุล ความคมชัดของลายแกะ และความสะอาดเรียบร้อยของผลงาน อาจเนื่องมาจากความเข้าใจลึกซึ้งในคุณค่าของงานศิลปะ ทำให้ช่างฝีมือให้ความสำคัญกับรายละเอียดทุกขั้นตอนอีกทั้งการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญ และวินัยในการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ (2566) ศึกษาการแข่งขันงานศิลปะหัตถกรรมนักเรียนนิเวศรักษ์หลักเกณฑ์ การแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ ได้กล่าวถึง รายละเอียดหลักเกณฑ์การให้คะแนน ประกอบด้วยความสอดคล้องของชื่อผลงานกับชิ้นงาน กระบวนการทำงานตามหลักเกณฑ์การแข่งขัน ถูกสุขลักษณะและสงวนคุณค่าทางอาหาร ความประณีต สวยงาม ความคิดสร้างสรรค์ และผลงานเสร็จทันเวลา

2. กระบวนการฝึกฝนและการพัฒนาความประณีต การสร้างความประณีตมีรากฐานมาจากการมีสติ สมาธิ และความตั้งใจ ช่างหลายคนเห็นว่า ความประณีตเกิดจากการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องโดยใช้วิธีทำซ้ำและลองผิดลองถูก ซึ่งไม่เพียงพัฒนาทักษะฝีมือเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความอดทนและรักในงาน อาจเนื่องมาจากงานแกะสลักต้องอาศัยความละเอียดอ่อนสูง ซึ่งต้องใช้ทั้งสติ สมาธิ และความเพียรจึงเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้ช่างควบคุมมือและจิตใจได้อย่างมั่นคง อีกทั้งการฝึกซ้ำอย่างต่อเนื่องยังช่วยสะสมประสบการณ์ ทำให้เกิดความชำนาญและความรักในงานที่ทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ, เสริมศรี สงเนียม และอัครพล ไวเซียงคำ (2568) ศึกษาแนวทางสู่ความสำเร็จในการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ระดับประเทศบทเรียนจากผู้ชนะเลิศ

งานนวมกรรมการจัดการศึกษาท้องถิ่น ระดับประเทศปี 2567 กระบวนการฝึกซ้อม ได้แก่ เริ่มจากการสร้างความรู้พื้นฐาน ทักษะและเทคนิคการแกะสลัก โดยเริ่มฝึกการแกะสลักกลดลายพื้นฐาน โดยมีรุ่นพี่ช่วยสอนและคอยชี้แนะ นักเรียนที่ไม่มีประสบการณ์จะฝึกแกะสลักกลดลายเดิมซ้ำ ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ เมื่อมีทักษะที่ดีขึ้นครูและรุ่นพี่มีการปรับเปลี่ยนกลดลายความยากขึ้นและยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ศักกรินทร์ หงส์รัตนารกิจ (2565) กล่าวว่า การแกะสลักผักและผลไม้เป็นงานที่ต้องใช้สมาธิ ความประณีต ความคิดสร้างสรรค์ พื้นฐานความรู้ทางศิลปะ และต้องมีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ

3. เทคนิคและกระบวนการสร้างผลงานที่ประณีต กระบวนการสร้างความประณีต ช่างฝีมือแกะสลักสร้างความประณีตผ่านกระบวนการที่เป็นระบบเริ่มจากการเตรียมวัสดุ และเครื่องมือให้เหมาะสม ตามด้วยการออกแบบกลดลายอย่างมีจังหวะและสมดุล จากนั้นลงมือแกะสลักอย่างระมัดระวัง โดยเน้นความคมชัดและสม่ำเสมอของลาย ช่างจะตรวจสอบผลงานในแต่ละขั้นตอนเพื่อแก้ไขจุดบกพร่อง และใช้การสะท้อนคิดเพื่อนำประสบการณ์ไปพัฒนางานในอนาคต อาจเนื่องมาจากการทำงานที่ต้องใช้ความละเอียดสูงในทุกขั้นตอน ทำให้ช่างแกะสลักต้องมีระบบในการทำงานอย่างมีแบบแผนการเตรียมพร้อมล่วงหน้า และการตรวจสอบซ้ำช่วยลดข้อผิดพลาดและเพิ่มคุณภาพของผลงานขณะเดียวกัน การสะท้อนคิดยังส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนำไปสู่การพัฒนาความประณีตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของศักกรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, เสริมศรี สงเนียม และอัครพล ไวเวียงคำ (2568) ศึกษาแนวทางสู่ความสำเร็จในการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ระดับประเทศบทเรียนจากผู้ชนะเลิศงานนวมกรรมการจัดการศึกษาท้องถิ่น ระดับประเทศปี 2567 พบว่า บริหารคณะครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกระบวนการการวางแผนอย่างเป็นระบบช่วยให้คณะครูและนักเรียนสามารถร่วมมือกันทำงานได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของศักกรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, นฤตม์ชัย สมใจ และปริยนันทนา อินปรา (2568) กล่าวว่า การนำงานแกะสลักมาใช้ในการออกแบบเพื่อตกแต่งอาหารทำให้อาหารมีความงามด้วยรูปแบบที่สร้างสรรค์ น่าสนใจ ข้อคำนึงความปลอดภัยด้านการบริโภค การป้องกันการปนเปื้อน การจัดการทรัพยากร ได้แก่ วัตถุดิบ บุคลากร ระบบการจัดการอาหารที่ปลอดภัย และสุขนิสัยในการปฏิบัติงาน

4. บริบท แรงบันดาลใจ และผลงานที่ภาคภูมิใจ ความประณีตของงานแกะสลักเกิดจากการผสมผสานระหว่างทักษะของช่างฝีมือแกะสลักกับบริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมไทย แรงบันดาลใจจากธรรมชาติวัฒนธรรมหรือแรงบันดาลใจจากครูอาจารย์ และการแข่งขัน เป็นพลังสำคัญที่ผลักดันการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ผลงานที่ภาคภูมิใจสะท้อนทั้งความรักในงาน กระบวนการเรียนรู้ และการให้คุณค่าต่อความเคารพและศรัทธาในสังคมไทย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความประณีตในงานแกะสลักเป็นผลจากการหลอมรวมของทักษะ บริบททางวัฒนธรรมไทย ความเชื่อ ค่านิยม และแรงจูงใจภายในของช่างฝีมือ วัฒนธรรมที่ให้คุณค่าต่อความละเอียดอ่อนและความเคารพ รวมถึงบริบททางสังคมและพิธีกรรม เป็นกรอบสำคัญที่กำหนดมาตรฐานของงานแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และบุคคลต้นแบบ ช่วยผลักดันการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความประณีตเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้และอัตลักษณ์ของงานฝีมือไทย สอดคล้องกับแนวคิดของกณิงนิจ กัณหะกาญจนะ (2554) กล่าวว่า ช่างแกะสลักที่ดีควรมีคุณสมบัติสำคัญ ได้แก่ ความอดทนและใจเย็น มีความมุ่งมั่นและพยายาม ใช้เวลาและตั้งใจในการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง มีใจรักในงาน มีความละเอียดรอบคอบและช่างสังเกต รวมถึงมีความรู้และทักษะที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานอย่างชำนาญ

5 การถ่ายทอดและอนาคตของความประณีต การถ่ายทอดความประณีตต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการปลูกฝังทัศนคติ วินัย และความใส่ใจในคุณค่าของงาน การเรียนรู้ที่มีครูต้นแบบ การลงมือปฏิบัติจริง และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ช่วยพัฒนาความประณีตของคนรุ่นใหม่ แม้บริบทสังคมจะเปลี่ยนแปลง แต่ความประณีตยังมีแนวโน้มคงอยู่ในฐานะมรดกทาง

วัฒนธรรม หากได้รับการสืบทอดและปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความประณีตเป็นคุณค่าที่ต้องอาศัยเวลา การฝึกฝน และการปลูกฝังทัศนคติควบคู่กับทักษะ การถ่ายทอดผ่านครูต้นแบบ การลงมือปฏิบัติจริง และบริบทการเรียนรู้ที่เหมาะสม ช่วยรักษามาตรฐานของงานไว้ได้ แม้สังคมเปลี่ยนแปลง แต่หากมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง ความประณีตจะยังคงอยู่ในฐานมรดกทางวัฒนธรรมไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภชัย สุริยะกมล (2559) ศึกษารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้ กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรม พบว่า ความเป็นเลิศในการแกะสลักนั้น ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และความคิดสร้างสรรค์ ผลงานที่ออกมาจึงมีความประณีตงดงามและโดดเด่น จนเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ผู้ที่ได้ชม

สรุปผล

การศึกษาความประณีตในงานแกะสลักผักผลไม้สะท้อนให้เห็นถึงมิติทางวัฒนธรรมและทักษะที่ถูกหล่อหลอมผ่านประสบการณ์ของช่างฝีมือผู้ชำนาญการ ประกอบด้วยแนวคิดในการสร้างความประณีตที่ซึ่งยึดหลักสติ สมาธิ และความเพียร กระบวนการทำงานที่มีลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบตั้งแต่การเตรียมวัสดุจนถึงการสะท้อนผลลัพธ์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สะท้อนการสืบทอดองค์ความรู้ในฐานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าความประณีตมิใช่เพียงความสามารถเชิงเทคนิค หากแต่เป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และจิตวิญญาณของผู้ปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณช่างฝีมือแกะสลัก ครูอาจารย์สอนแกะสลัก กรรมการตัดสินการแกะสลัก ที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึกทำให้การวิจัยในครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ ผู้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการทำวิจัย รวมทั้งขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร สถานที่ทำงานที่ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานด้านการแกะสลักผักและผลไม้

เอกสารอ้างอิง

- คณิงนิจ กัณหะกาญจนะ. (2554). ศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- จรรย์า โกเมนต์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, และปานแพร เขาวนประยูร. (2560). การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา: การวิจัยทางมานุษยวิทยาที่มากกว่าการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์. วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน, 8(2), 193–219.
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/article/view/75073>
- दारूरूरूरูณ ฤวิลการ. (2558). การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา: การศึกษาเชิงคุณภาพทางการบริหารการศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(1), 1–10. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMKKU/article/view/48148/39972>
- ตระกูล จิตวัฒนากร, นันทนา ชวศิริกุลชล, นพพงศ์ เกิดเงิน, และจำเนียร จวงตระกูล. (2567). การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านนักวิจัย: กลยุทธ์เพื่อสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม, 18(3), 521–532.
<https://doi.org/10.14456/nrru-rdi.2024.30>

- ณัฐวดี สมบูรณ์ทวี และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). เรื่องเล่าอัตชีวประวัติของความสำเร็จในการเป็นนวัตกรรมส่วนบุคคล. วารสารวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีลงกรณีในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(1), 149–160. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/article/view/85215/68579>
- ประไพพิมพ์ สุธีวสินนทร์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพวารสารปาริชาติ, 29(2), 31–48. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69461>
- ศักรินทร์ หงส์รัตนวารกิจ. (2565). ศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ร่วมสมัย. วารสารกระแสด้านวัฒนธรรม, 23(44), 58–69. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/254646
- ศักรินทร์ หงส์รัตนวารกิจ. (2566). การแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน: วิเคราะห์หลักเกณฑ์การแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้. วารสารกระแสด้านวัฒนธรรม, 24(46), 42–55. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/261015
- ศักรินทร์ หงส์รัตนวารกิจ, เสริมศรี สงเนียม, และอัครพล ไวเชียงคำ. (2568). แนวทางสู่ความสำเร็จในการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ระดับประเทศ: บทเรียนจากผู้ชนะเลิศงานมหกรรมการจัดการศึกษาท้องถิ่น ระดับประเทศปี 2567. วารสารคหกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, 7(1), 1–15. <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/hecrmutp/article/view/5239>
- ศักรินทร์ หงส์รัตนวารกิจ, นฤตม์ชัย สมใจ และปริญนันทนา อินปราว. (2568). แกะสลักผักและผลไม้เชิงธุรกิจ. วารสารเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์และนวัตกรรม, 4(1), 1–13. <https://doi.org/10.60101/jhet.2025.980>
- ศักรินทร์ หงส์รัตนวารกิจ และขจร อิศราสุชีพ. (2566). มาลัยคล้องมือ: การเพิ่มมูลค่าจากรูปแบบมาลัยที่เปลี่ยนไป. วารสารกระแสด้านวัฒนธรรม, 24(45), 76–87. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/259585
- สุภชัย สุริยะกมล. (2559). รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศในการแกะสลักผักและผลไม้: กรณีศึกษาผู้ได้รับรางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต [ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัครพล ไวเชียงคำ, กาญจนา เฟื่องศรี, และอิทธิพล อเนกนทรัพย์. (2566). กระบวนการประเมินผลงานการแข่งขันกระทงดอกไม้รูปเทียนแพงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ภาคกลาง ครั้งที่ 70. วารสารกระแสด้านวัฒนธรรม, 24(46), 56–69. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/261284